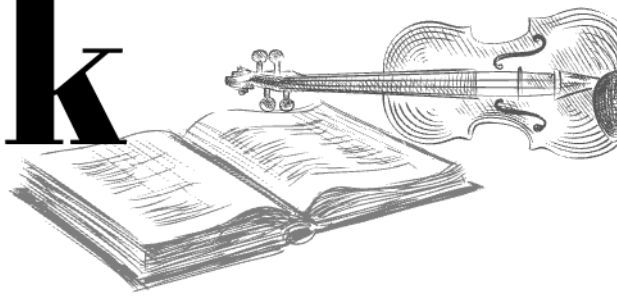

Luisterrijk

*filosofische
muziekbespiegelingen*

9 MUZIKAAL GEWELD

Ik geloof dat klassieke muziek als kunstvorm gewelddadiger is dan bijvoorbeeld romans of schilderijen. Want terwijl een boek of schilderij pas tot leven komt als je de letters of klodders verf actief, in je eigen tempo, omzet in beelden en betekenissen in je hoofd, heeft de muziek die uit de speakers of vanaf het podium op je afrolt die vertaalslag niet nodig: muziek is vooral iets wat je overkomt, iets wat je passief laat gebeuren, waarvoor je je ontvankelijk moet maken en waardoor je meedogenloos en onherkenbaar in een stemming kunt worden gebracht die niet écht de jouwe is. Het is vaak voorgekomen dat ik een klassiek concert op het laatste moment heb afgezegd, omdat ik voelde dat ik er die dag geen energie voor had: voor een zaal vol klanken die me omhullen als een gulzige minnaar en drie kwartier lang op me inbeuken met de kracht waarmee een symfonie in het Concertgebouw dat doen kan: hemels, maar toch ook – vooral wanneer je moe en weerloos bent – een beetje gewelddadig.

Hoeveel geweld er voorkomt in muziek, verschilt per historische periode. In de renaissance en de barok kende de muziek talrijke regels en conventies, zodat je als luisteraar van tevoren vrij goed wist wat je te wachten stond, en de meeste muzikale loopjes zich wel zo'n beetje lieten anticiperen. Ik heb eens een autistische klavecimbelbouwer gekend die om die reden alleen naar barokmuziek luisterde, en de moderne concertvleugel als een gewelddadig bakbeest beschouwde.

Ook ik heb lange tijd een voorkeur gehad voor de orde van de renaissance en de barok, hoewel mijn tolerantiegraad voor muzikale onvoorspelbaarheid geleidelijk omhoog is gegaan en ik momenteel graag wegdroom bij de sfeervolle, voortdurend op associatieve wijze uitzwenkende, impressionistische klankflarden van Rebecca Clarke. Muziek mag onvoorspelbaar zijn en mijn oren een beetje geweld aandoen, graag zelfs, want anders zou het saai worden en zou het genoeg zijn om steeds opnieuw naar dezelfde cd's te luisteren. Maar té onvoorspelbaar is dan weer onprettig: ik word onrustig wanneer geen enkele klank of wending zich laat anticiperen, en ik geen idee heb waar ik als luisteraar aan toe ben.

Lange tijd heb ik gedacht dat atonale muziek de meest gewelddadige muziek is die er maar bestaat: iedere mogelijkheid om op een klankwending of terugkeer naar de grondtoon te anticiperen is je als luisteraar ontnomen, zodat je zonder enig houvast blootstaat aan de willekeur en grillen van de componist. Dat het geweld van atonaal ook mooi en gestileerd kan zijn, ontdekte ik laatst bij de Russische componiste Galina Oestvolskaja (1919-2006), wier beukende, repetitieve klankblokken weleens zijn omschreven als 'een schreeuw in het heelal' en als 'mokerslagen op de poorten van de eeuwigheid'. Vanwege de vele herhalingen krijgt het geweld in Oestvolskaja's muziek het bedwelmende, meeslepende karakter van een ritueel. Alsof je samen met de componiste op de hemelpoorten staat te beuken en 'doe open!' schreeuwt. Gewelddadig? Ja, maar vooral spiritueel.

Ga naar **www.luister.nl** voor luistervoorbeelden van Bibers *Fidicinium Sacrum-Profanum*, Clarke's *Sonate voor altviool en piano* en Oestvolskaja's *Tweede Symfonie* met uitleg van Myrthe.

Meer lezen van Myrthe Meester?

Kijk dan ook eens op www.myrthemeeester.com